

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до статті 31 Кримінального процесуального кодексу
України щодо вдосконалення порядку здійснення
кримінального провадження»
(реєстр. № 11130 від 27.03.2024 р.)*

Метою законопроекту визначено «удосконалення законодавства для більш ефективної боротьби з корупцією в частині підвищення ефективності та забезпечення належного судового розгляду кримінальних проваджень».

У зв'язку з цим пропонуються зміни до статті 31 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), згідно з якими кримінальне провадження в суді першої інстанції здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів лише за клопотанням обвинуваченого не тільки щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, а й за вчинення злочинів визначеними суб'єктами: Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, Генеральним прокурором, Головою Служби безпеки України, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення тощо.

Підтримуючи необхідність виконання цілі 2 реформи 2 розділу 4 «Боротьба з корупцією та відмивання грошей» секції 2 Плану України на 2024–2027 роки, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244 (далі – План)¹, а також ініціативи Європейського Союзу «Ukraine Facility», запровадженої Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 р., на яких базується обґрунтування пропонованих змін, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Перш за все, необхідно відмітити, що мета законопроекту, пов'язана із забезпеченням ефективності «боротьби з корупцією», не корелюється з прогнозом очікуваних результатів, визначених у пояснювальній записці до законопроекту: «Реалізація закону сприятиме підвищенню ефективності роботи судів шляхом суттєвого зниження навантаження на кожного суддю і забезпечення належної динаміки розгляду кримінальних проваджень з дотриманням розумних строків». Тобто мета є вужчою, ніж очікувані результати.

По-друге, у пояснювальній записці до законопроекту не наведено належного обґрунтування доцільності пропонованих змін до статті 31 КПК України, окрім загальної вказівки на згаданий План. При цьому з розділу 3 «Судова система» секції 2 Плану *не впливають зміни*, пропоновані для частини другої статті 31 КПК України (щодо спеціальних суб'єктів вчинення злочинів, кримінальні провадження стосовно яких розглядатимуться

¹ Про схвалення Плану України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvallenia-planu-t180324>

колегіально в суді першої інстанції (пункт 2 частини другої статті 31 КПК України в редакції законопроекту)). У розділі 4 секції 2 згаданого Плану дійсно йдеться про можливість одноособового розгляду кримінальних проваджень Вищим антикорупційним судом, проте в контексті *окремих* справ, а не загального правила, як визначається в законопроекті: «Для ефективного розслідування випадків корупції за участі високопосадовців надзвичайно важливе значення має удосконалення процедур про угоди зі слідством та одноособовий розгляд *окремих* справ суддею ВАКС (с. 95–96 Плану).

По-третє, у пояснювальній записці до законопроекту пропонувані зміни до статті 31 КПК України обґрунтовуються «великим навантаженням на суддів», що «зумовлює надмірно тривалий розгляд кримінальних проваджень, а також ставить під загрозу дотримання принципу розумних строків». Поряд із цим, у пункті 2 частини другої статті 31 КПК України пропонується перелік суб'єктів, вчинення якими *будь-яких злочинів* (не лише тих, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років або пов'язаних із корупцією, а й тілесних ушкоджень, ухилень від оподаткування тощо) створює можливість для обвинуваченого клопотати про розгляд кримінального провадження в суді першої інстанції колегіально судом. Це створює ризики зловживання, затягування кримінального провадження і, як наслідок, на противагу згаданому твердженню – порушення розумних строків кримінального провадження.

Окрім того, відсутнє обґрунтування обраного в пункті 2 частини другої статті 31 КПК України переліку суб'єктів, обвинувачених у вчиненні злочинів, які можуть заявити про колегіальний судовий розгляд: «Президент України, повноваження якого припинено, народний депутат України, Прем'єр-міністр України, член Кабінету Міністрів України, Генеральний прокурор, Голова Служби безпеки України, член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Антимонопольного комітету України, Голова Національного банку України».

Цей перелік є вичерпним і не узгоджується: ані зі статтею 480 КПК України, в якій перелічено осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження; ані зі статтею 3 Закону України «Про запобігання корупції», що визначає потенційних суб'єктів корупційних правопорушень; ані зі статтею 33-1 КПК України, яка регулює питання підсудності Вищому антикорупційному суду; ані з частиною п'ятою статті 216 КПК України (підслідність НАБУ). Виникає, наприклад, питання – чому в цьому переліку відсутні судді, голова НАЗК чи директор НАБУ, ДБР?

Виключення зі статті 31 КПК України частини дванадцятої залишає поза правовим регулюванням випадки, визначені в цій частині, зокрема, коли жодний суддя не може брати участь у розгляді справи з передбачених законом підстав. Адже суддею Вищого антикорупційного суду може бути: особа, яка

має не лише стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, а й особа, яка має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років; чи особа, яка має досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років (частина друга статті 7 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд»).

На нашу думку, з метою реалізації завдання щодо одноособового розгляду *окремих справ* суддею Вищого антикорупційного суду потрібно внести зміни *лише* до частини дванадцятої статті 31 КПК України, визначивши відповідні випадки залежно від кримінального правопорушення (пов'язаного з корупцією), а не суб'єкта його вчинення, з урахуванням підсудності цього суду та з дотриманням правил правової визначеності. Адже необхідність колегіального розгляду справ Вищим антикорупційним судом зумовлена як статусом цього суду, так і категорією справ, віднесених до його підсудності. Тому важливим є віднайдення балансу між забезпеченням суддів і розумністю строків кримінального провадження.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*